

12542

HIRMANDADE DA FALA
CUADERNOS DE PROPAGANDA

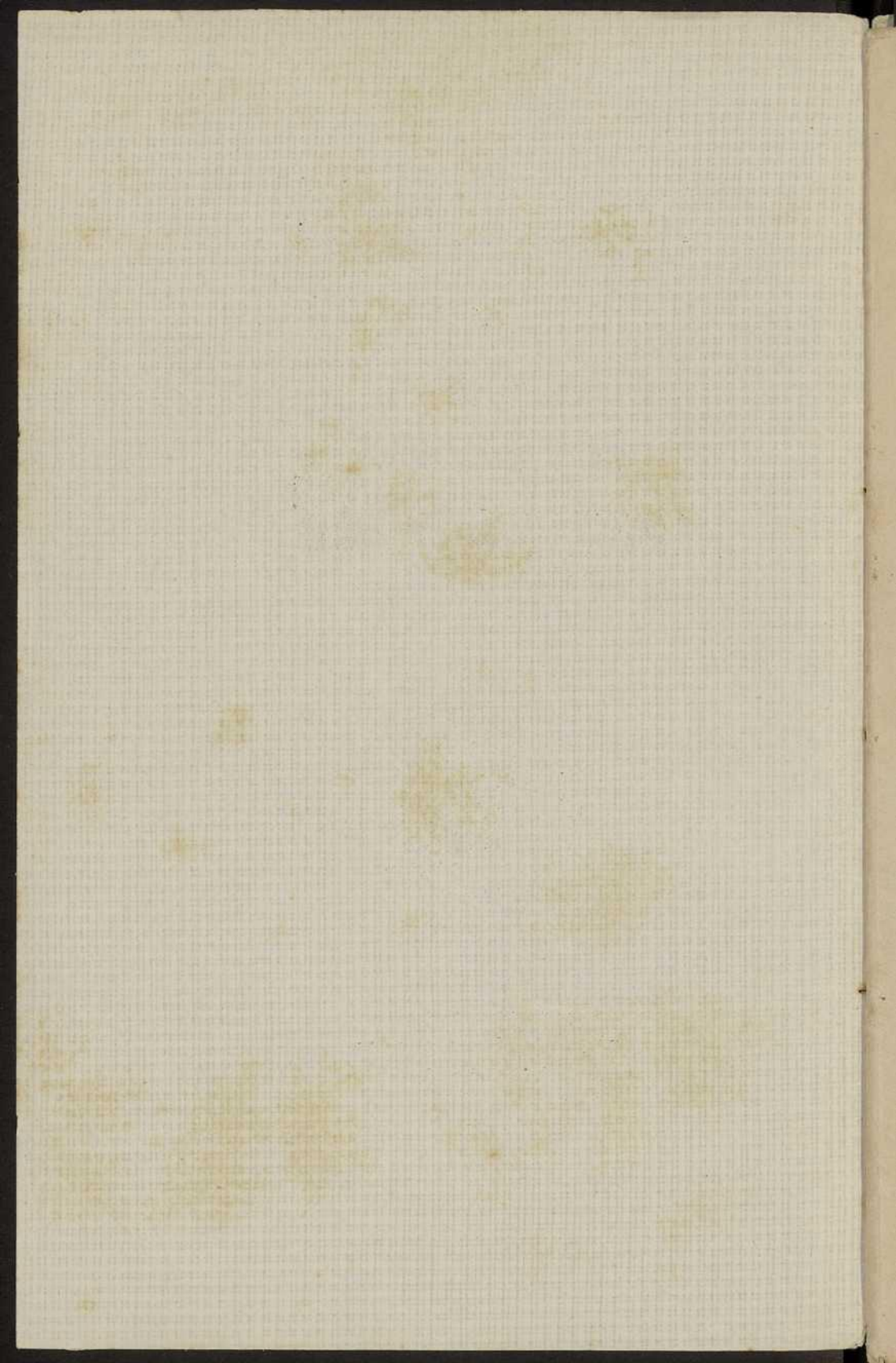
1.º

Discurso do Dr. Porteiro
ô fundarse a Hirmandá en Santiago

(28—MAYO—1916)

SANTIAGO
Tipografía Galaica
Ruedas, 2

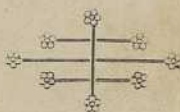

HIRMANDADE DA FALA
CUADERNOS DE PROPAGANDA

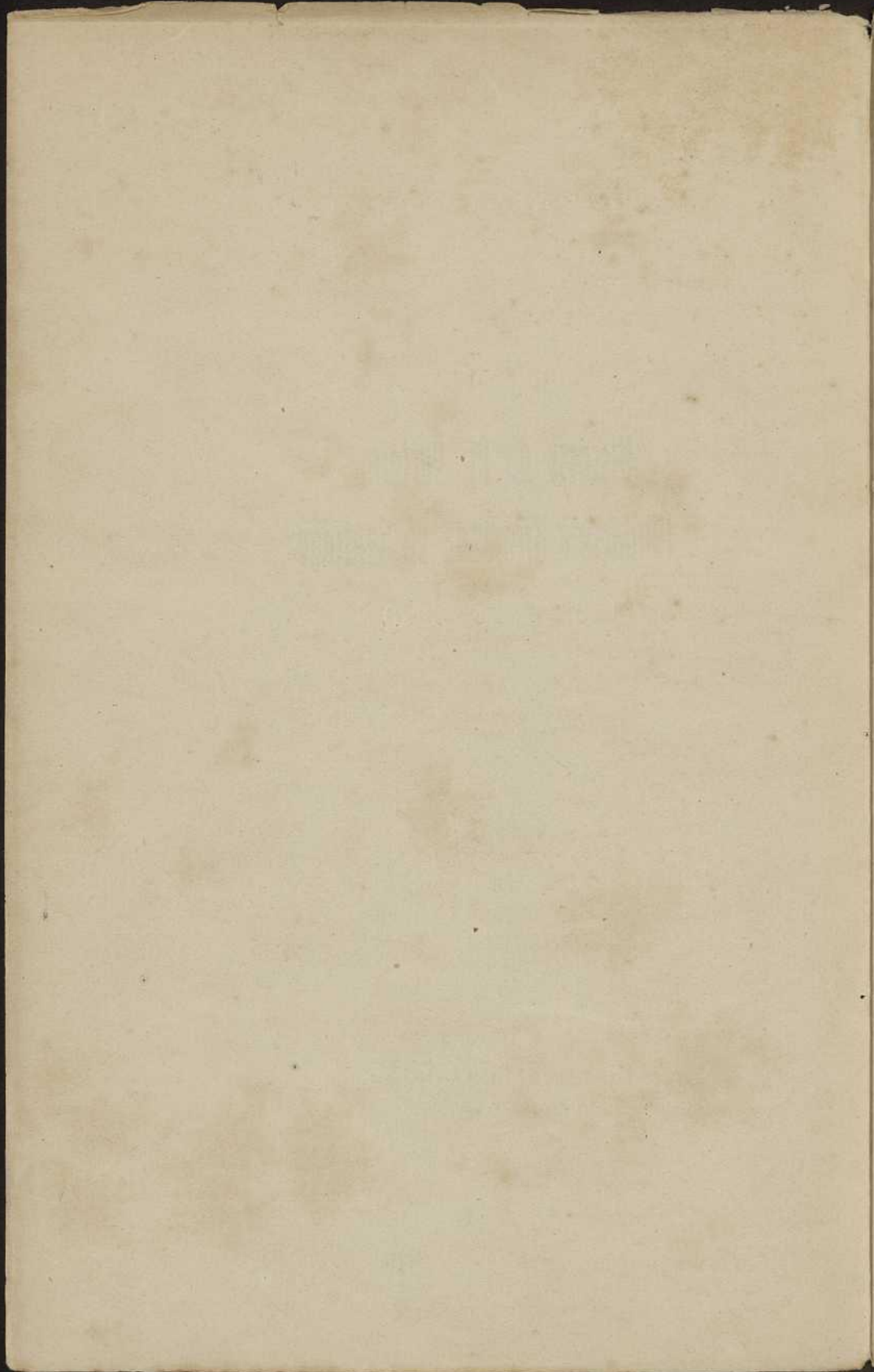
1.º

Discurso do Dr. Porteiro
ô fundarse a Hirmandá en Santiago

(28—MAYO—1916)

SANTIAGO
Tipografía Galaica
Ruedas, 2

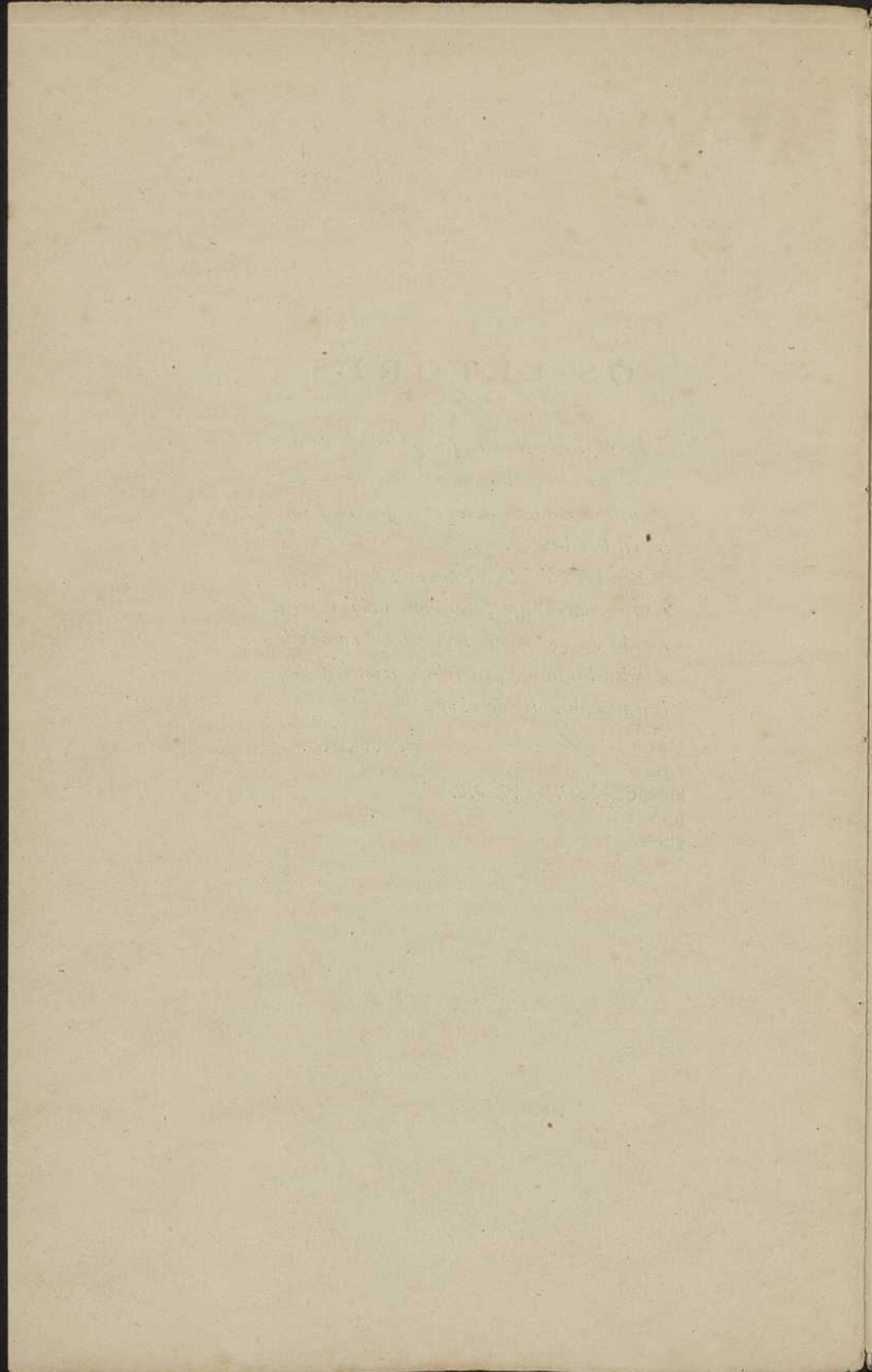
ÕS LETORES

Decataivos: Non se fai pùbrico este discurso porque nêl se describa algùn mar novo, nin siquera unha laxe que non esteñã en todal-as cartas.

Ben sei qu' esto é conecido; mais é preciso reconocelo, e facer concencia e sentimento do que cicais non pasou en moitos de idea lumiosa, pro fria e tristeira coma lua nunha noite de xiada.

PORTEIRO.

Compostela, VI, 916.

I.—Falar y-escribir en galego, coma seipamos

Non era eu o chamado, por propios merecimentos, a presidir esta primeira xunta da «Hirmandade dos Amigos da Fala». Ben sabedes que non-o digo por homildade. Tivo a culpa, Villar Ponte, que me nomeóu pra esto na *Voz de Galicia* e algús dos presentes que foron en busca miña a relebrarme qu' o deber non pode ser esquencido nin disimulado pol-a falla de valía de quen foi elexido pra cumpril-o. Aquí me tedes, pesadoso e triste por non corresponder a intensidade do momento; ledo e venturoso, xa que por moi mal que me salla, sempre me alumearía o lóstrego do ideal que nos xunta hoxe, e que dend' antano latexa n-o noso corazón.

Escribo en galego, e escribo mal. ¡Qué queredes!... Nunca hastra hoxe escribín. Xa máis mo ensiñaron nin eu me coidéi dô depender! E agora, pergúntobos: si poído escribir — mal, todo o mal que vós queirades — no idioma que non aprendín nas escolas, nos epítomes, nin nos dizonarios zn' é verdade qu' isa lingua debe ter raíces moi fondas no meu peito, na y-alma da miña raza cando non-a enterraron pra sempre os

abandonos alleos e os propios? ¿N' é verdade qu' ese idioma é unha realidá forte e latexante que nós temos esquencida, pro que vive no noso esprito e que ten qu' esnaquiñar a lousa qu' o cobre, sempre que fagamos examen de concencia e nos dispoñamos á recontar e cribar os valores que forman o edificio da cultura, e as esperanzas da raza?...

A redimir este idioma do aldraxe que dél fan, non os alleos, que non sinten nin pensan nél e non teñen por qué estimalo (bástalles si acaso gardarlle os respetos debidos), sinon os propios, quizáis nosoutros mesmos, encamiñase a «Hirmandade dos Amigos da Fala»; e como o idioma é sempre verbo d' un mundo de pensamentos e sentimentos, diferente dos outros no seu molde pol-o menos, a chamada pra defensa do idioma esquencido, é, primeiramente, un requeremento de examen de concencia rexional.

II.—O renacemento hispano, e a guerra

Xa o dixeran en varias ocasións, e coma min —antes uns, dimpóis outros— moitos máis o dixeran: España toda, dende os Pirineos a Cádiz, renasce. A catástrofe do 98, o derribal-a do trono secular, espertouna. Non con tanta presa coma Alemania despóis de Xena, ou Francia despóis de Sedán; mais ben pouco a pouco, pero de modo firme —a pesar de total-as machadas dos Gubernos— España érguese, e si as campáns non repinican a gloria, tampouco dobran a morto: tocan a alba.

A guerra —esta fera sacudida do mundo inteiro— obríganos a apural-o paso, a bulir, e total-as rexións, virando as costas a Gubernos sin goberno, e a Parlamentos podres, ocúpanse no estudio, na defensa, na loita pol-a vida tanto d' hoxe coma de mañán —o mañán brandido e ledo con que todos soñamos.

¿E nosotros qué vimos facendo? ¿Qué hemos facer?...

III.—A concencia do noso pecado

O primeiro, é ser xustos; non votar a outros a culpa dos nosos pecados. Teñen d'abondo cos seus.

N-hai xentes máis despreciabres qu' esas que nin siquiera teñen valentía pra responder dos seus propios autos. Nada tan probe, nin tan inútil com' un d' eses mocetes que pecan, non por que lle lo pida o corpo e a y-alma abrasados pol-o fogo das humanas pasiós, senon por que lles manda un compañeiro. As nais —¡probes e benditas nais!— teñen a gran disculpa pr' os pecados do fillo e dín: «E un santo; e un bocado de pan; faise dél o que se quer; dominárono as compañías»... Este santo non é da miña devoción. Na loita da vida morderá a terra. Non nos sirve. Queremos o mozo que diga: «Sí, pequei porque quixen; non fun xuguete de ninguén; a miña vontade apasionada foi a estrela —boa ou mala— que me guióu»... Este rapaz, poderá un día encamiñarse pol-as vías do arrepentimento; pode reutificar; é un caráuter; máis craro: é un home... O outro, é un farrapo —que chegará a santo s' o meten baixo un fanal; pero que non sirve pra vida.

O mesmo lles pasa as rexións... ¿Qu' é eso de votarlle a outras a culpa dos nosos males? ¿Qué fixemos nós pr' os remediar? ¿Vivimos acaso ô marxen do resto da na-

ción, sin ter culpa do fracaso de todos?... ¿A catástrofe do 98, o parlamentarismo, o caciquismo, o centralismo son alleos a Galicia e os galegos? ¿Non gobernaron galegos a nación, e fixeron leis centralistas e contrarias ós nosos intereses, a nosa hestoria, o noso mañán?... ¿Non rixen hoxe as mesmas leis aquí qu' en Cataluña, e alí hai outra vida e outros homes?... ¿Non é certo qu' o mesmo centralismo, si o exprota unha rexión no seu proveito, imponéndose as outras, pódelle ser moi sustancioso?

Amigos da fala, enamorados da Galicia: non votedes á xente de fora culpas que non teñen. Todos axudamos á afundir á España; n-hai leis que nos favorezan, porque nós no nas soupemos facer, nin mandar qu' as fíxese quen debía; estando vivo o sentido rexional, as leis reconóceno decontado por ben ou por mal. Ahí tedes a Mancomunidad catalana; ¿qué se fixo aquí?...

Teñamos concencia do noso pecado. Non fagamos com' os nenos que se disculpan co hirmán ausente, pra que non lles peguen. Naide máis que nós ten culpa do que nos pasa; naide máis qu' o noso traballo nos ha de salvar. E si non decideme: ¿a quén votámol-a culpa do abandono impiedoso en que deixamos o idioma? ¿Qué xigante nol-o ten encantado?... Pois o mesmo nos sucede con todo.

Non esperemos a salvación dos Diputados, ou da real orde; os Diputados e as ordes do Rei, non poden reformar á vida d' un pobo c-unha firma. Somos nós, os culpabres, e os que temos que conquistar a cima e cravar n-ela ó pendón da vitoria.

Comecemos por ter conciencia do pecado —abandono, encollemento, cuquería, langranería por arroas— qu' é o introito do arrepentimento. Se pensades qu' os culpables son outros, seguiredes na indiferencia agardando qu' os outros remedien o mal que pensamos que nos fixeron.

IV.—Amar a España e a Galicia

Amamos a patria grande, única; baixo as suas bandeiras, todol-os españoles xuntos conquistamos mundos e glorias, surcámol-os mares imensos, cambiámol-o solar da civilización trasformándoa de mediterránea en atlántica; levámol-a alma europea as terras d' América e os archipélagos d' Ouceanía... fomos xuntos á derrota, e aínda despóis d' ela, cando a bandeira que cobixara as vitorias, arriada tristemente volveu o vello solar, a emigración galega siguiu mandando sangue hispana a continuar baixo outras bandeiras a obra de conquistar pra civilización latina as terras feraces e desertas dos mundos novos por España descubertos. Si fora poeta, cantaría a España en galego, e a Galicia en castelao simbolizando a íntima coexión que hai antr' o todo e a parte, expoñendo o men pensamento —qu' é o de Galicia mo parece— de non poder dislocarse nin contrapofierse nunca o sentimento da patria grande co da pequena.

Ben sei qu' algún dirá que fomos despreziados por outras rexións; que n' algúns sitios téñennos por xentes de cativa condición, d' almas acuñaadas na servidume...

... Antes de xusgar a tales xentes, decídeme qué fixemos nós pra libertarnos de tal fada... Xa sei que comenzaredes a preguntarme: ¿qué fixemos pra que nol-a votasen?...

Abandonamos a taboa dos nosos valores, prescindimos do noso pol-o alleo, e esto sin door, sin que nos sangrase o corazón, sin exprimentar o desgarramento de Rosalía cando lle decía adiós as fontes, as veigas, ós cipreses do cimiterio, as anduriñas d' o balcón cantando tristísimamente:

*deixo, en fin, canto ben quero...
;Quén poidera no deixar!...*

E o mundo, non respeta a quen non comenza por se respetar a sí mesmo y-os seus... Ben vedes o que fixemos do idioma —verbo da raza—; pra moitos chegou a ser cousa despreciabre, vergoñosa, repunante... Aínda máis: hai quen pasa en Madrí tres meses e ven falando andalús.

Ademáis do propio menosprecio, contribuí a nosa mala fada o desconocimento noso pol-os máis, e o desconocimento dos máis, por nós... E un postulado da xuventú española que vai o frente do renacemento, procurar que nos conozamos uns á outros.

Os galegos queixámonos de que nos botasen fama de mozos de corda e de polizontes; pero en Madrí —n-ese Madrí a quen eu tanto quero e onde tanto deseyo hai (antr' a xente de valer) de qu' os de cada rexión estudiémol-os nosos probremas, e os resolvamos seriamente— oín a moitos andaluces queixarse da ideya que d' eles temos todos. Pra xeneralidade dos españoles, un andalús é un toureiro, un payaso, un vago, unha bailarina... E nada máis falso: o andalús, no seu fondo, é malencónico e triste; en Andalucía trabállase hoxe en todol-os ramos notabremente; a vida artística d' Andalucía é

quizáis a máis importante d' España; alí floreceu a civilización romana; alí desenvólvese a Edade Media aquela xigantesca cultura árabe que fixo estonces d' España o centro do saber mundial; n-o comenzo da Edade Moderna, o facerse atlántica a civilización, Sevilla e Lisboa foron sedes d' ela en Iberia... hoxe Andalucía renasce forte e gloriosa. E ben, meus amigos: cando vos presentan un andalús, aínda dos máis cultos, a vos que cultos sodes ¿qué esperades d' él antes que nada, ou quizáis soyamente?... Un chiste.

Pois con nosoutros pasa o mesmo n-orden a nosa mala fada. Aínda máis: Andalucía ten millores camiños pr' o resto d' España que nós. Batida por dous mares —os mares da cultura— con liñas férreas pr' o centro, non digamos rápidas, pro sí máis qu' as nosas, o intercambio é maor... E si en Madrid se desconece a alma andaluza —con Sevilla a quince horas— e a levantina —con Valencia a trece— e a aragonesa —con Zaragoza a oito— ¿cómo querés que sepan de nós, con Santiago a 29 horas, dándoll-a espalda a Castela e e-a ollada e a vida e o porvir máis alá das olas?...

Aínda máis. ¿Conecémonos ben nosoutros mesmos? ¿Está feita e valorada a nosa histeria? ¿Os nosos problemas económicos e xurídicos? ¿Non sabedes que estamos vivindo de contos d' aquí a pouco?... ¿Non ouistes cen veces chamar cantas hai a Prisciliano, e poñel-o por modelo de corrucción?... Pois non hay moito que apareceron obras suas, e resulta unha das máis xigantescas figuras que pareu a humanidade, antre os fundadores e reformadores de relixións. Co-

ma ista, moitas. E si nós non temos un xuício, un estudio exauto de nosoutros mesmos, da nosa vida rexional, ¿que querés que teñan os máis?...

A nosa misión será estudiarnos, e cando seriamente preparados, mostremol-as conchusións, estade seguros de qu' as xuventudes de toda España que traballa e loita poranse o noso lado. ¿Non vedes o qu' está facendo Rodrigo Sanz en Madríd... O seminario de «Estudios Galegos», qu' él dirixe, nacéu unha noite en qu' o mestre dou n-a «Casa de Galicia» unha conferencia, notabilísima coma sua (sin percalinas nin parrafadas valdeiras e enganosas) sobr' o probrema dos cereales. Alí llo propuñemos Ríos, Aydillo, outros y-eu. E ben vedes con qué gusto, con qué cariño os oen n-o Ateneo.

Estudiemus os nosos probremas: a eso nos obriga o amor á terra: e despóis vededes como nos atende tod' a terra grande, tod' a España que pensa e que sinte coma nós e con nosco; pro que non pode nin debe traballar pra nós e vir aquí a dárnolo todo, feito, dereito e regalado.

V. — A nosa posición n-o mundo

A civilización mundial, galgando sobre da mar imensa, aséntase n-a América e vai a ser o seu corazón de forte latexar, o canal de Panamá. Por moitos anos —quizáis por moitos sigros— vivirá esa cultura bebendo n-as fontes perenes da vella Europa, establecéndose un intercambio antr' os mundos novos e os d' antano —económico, centífico e artístico— que dará vida e groria as nacións con portos europeos pretos o corazón da humanidade renacente.

O noso porto de Vigo é o millor situado de tod' o mundo vello e civilizado para sostener esas relacións co a América. Vigo está chamado a ser o porto cosmopolita máis importante d' Europa por mandado da Xeografía e da Hestoria. A él debe acudir o río da cultura e do poder económico da vella humanidade, pra fundirse ca nova n-as augas do Atlántico. Esta posición de ventaxa continuará hastra que se vaya escurando de todo a cultura d' Europa, e sexa o mar chamado Pacífico, o teatro das novas epopeyas, d' Odiseas, e Lusiadas novas que a humanidade trace n-a sua marcha pra Asia.

Durante esa época da Hestoria que agora emprencipia espréndidamente, o noso porto de Vigo —e co él todol-os galegos, e Galicia inteira— vai a ter un carácter mundial, cosmopolita. Esto, e a nosa vida

galego-americana, aconséllanos moito respecto e moito amor o castelao (o máis importante dos idiomas ibéricos) que, pol-o seu dominio de cuasi toda América do Centro e do Sul, háonos prestar un servicio altísimo e insustituíbre n-esa loita da nosa raza con outras pra conquista derradeira das terras despobradas. Queremos, pois, que se enseñe e se deprenda o castelao; que se estudie e s'estime, non soyo com' un idioma hirmán do galego, senon com' o máis ben preparado e estendido dos linguaxes ibéricos e o máis práctico ás nosas relacións cosmopolitas.

Non vai, pois, a «Hirmandade da Fala» —enténdase ben— contra o castelao, senon a defender o galego como linguaxe típico da nosa casta, e a pedir tamén o ensino compreto do castelao como medio de intelixencia supra-rexional de gran importancia pra un país que, coma Galicia, faise cada día máis auto pra concentrar en sí enerxías europeo-americanas.

VI.— Cuestiós interiores. Síntesis

Todo os problemas d' orde exterior envolven en sí centos de problemas interiores. Parecerá raro, pro é certo: cando un pobo está chamado pol-a marcha da cultura do mundo a ocupar unha posición ventaxosa, é cando percisa maor patriotismo, máis alto e nobre conceito de sí, maor empeño en cumprir o papel pra que o destina á Hestoria. Si un punto do praneta adquire importancia xeográfica efeuto da marcha da civilización, *ou se da conta e cumpre como debe, ou é conquistado por unha potencia forte e conscente d' esa finalidá*, os intereses xenerales da cultura (qu' están por riba dos privativos de cada nación) non poden escurecerse co a desculpa de que o punto onde estaban chamados a xunta, perteneza a un pobo salvaxe e sea o seu cazadoiro, ou estea en mans d' unha raza deixada, louvana, indifrente a marcha do mundo... ¿Compreendedes por qué perdemos Xibraltar, e por qué perderíamos Vigo, se non nos déramos conta da sua importante, dificultosa e honrosa misión?....

VII.—O capital galego

Temos —como resultado d'esa misión mundial— un problema gravísimo: o dos camiños de ferro. Hai que facer saídas a esta gran vía marítima. Necesitamos urxentemente ferrocarriles de Vigo a Valladolid; d' Ourense a Zamora; de Ferrol a Xixón; de Santiago a Ourense... ¿E quen nos dará os cartos?... Pra estas e pra outras moitas obras debíamol-os ter nós: son moitos os millós que fan falla; pro tamén foron e son moitos os ganados pol-os fillos de Galicia... ¿Onde están?... Hai xentes que crén qu' o patriotismo é un caravel que frorece nos beizos e n-eles morre, sin fixarse en qu' é preciso tel-o coma luz no cerebro e coma fogo n-o peito e facel-o efeutivo cos brazos e co peito.

Quiríades moitas veces falar do antipatriotismo da clas traballadora; ¿pro hai nada máis antipatriótico qu' o capital? ¿Hai nada a quen se chame con tanto intrés en momentos críticos com' os cartos? E ben: ¿qué fixeron a maoría dos nosos homes de cartos, ou os banqueiros qu' os dirixen?... Poñer os seus aforros en valores extranxeiros —algúns fantásticos— resultando qu' o galego que tivo que sair da patria pra ofrecer o seu talento y-a sua freba a empresas d' outras terras, acaba por mandarll' os seus aforros tamén. Os capitales galegos fan camiños de

ferro en Venezuela e n-a Arxentina, e aquí non temos cartos pr' os nosos e sometémolos os extranxeiros mediantizando o país, apolillando a súa liberdade. Hai que pensar seriamente n-eso. Banqueiros, homes de negocios, poñed' a man no corazón, facede memoria e conciencia e decide: ¿ónde van os cartos dos galegos? ¿ónde está o voso patriotismo?... ¿é verdá qu' os mandastes cobizosos d' unha probe comisión a outras terras cando eran tan percisos o noso desenvolvemento aquí? ¿E verdade tamén que moitos foron... e nunca volverán?...

Vede como as custións se engrillan e como d' unhas n-outras, chegamos ás económicas, sociais e políticas decontado. Por iso o noso movemento non pode ser unha pasionaria d' invernadeiro posta sobr' a laxe que nos crube; pretende ser un comenzo da resurrección galaica en todol-os ordes, unha forza que crebe as lousas y-as cadeas, que sacuda ós homes, os esperte y-os poña en pe garridos e dispostos a loitar.

VIII.—A industria y-o traballo

Se vades facendo esa lus na concencia de que vos faléi, verés cómo a nosa industria está afogada pol-o arancel proteutor d'outras rexións. Galicia é quizáis a úneca parte d'España que naceu pro libre cambio: as producións qu' esporta —gándo, sardiñas en conserva, etc.— non percisan o auxilio do arancel pra conquistar o mercado interior, cando son capaces de impoñerse no extranxeiro... a pesar dos seus aranceles proteccionistas. Así Galicia, sin comel-o nin bebel-o é vítima por duplicado:

1.º Do arancel español que lle sube os precios dos produtos que ten qu' importar.

2.º Do arancel extranxeiro que pon dificultades os produtos que Galicia esporta, correspondendo en guerra de tarifas, a que declara os produtos extranxeiros *non certamente en beneficio de Galicia*, o arancel español...

¿Non sabedes qu' as nosas conservas estiveron anos e anos sin conquistar o mercado d'Italia, a pesar de ser as millores do mundo, debido a esa guerra?... ¿Non sabés cuántas ventaxas tributarias tiñan sobr' as nosas —en Italia e na mesma Francia— as conservas de Portugal?... ¿Non sabedes qu' Inglaterra, doída d' os aranceles españoles, puxo tales cancelas a nosa esportación de bois cebados que cuasi a acabou, dándo-

se a vergonza de que os bois embarcados en porto español, o chegar aló, os ingleses dábanos por enfermos e devolvíanos, e se s' embarcaban n' Oporto ou en Lisboa eran bós?...

Todas estas cousas merescen estudio serio e detallado, e deben ser motivo de cavi- lar pr' os amigos de Galicia, e máis, pr' os amigos do seu verbo, do seu espírito, do seu corazón... E coma estas, outras, e outras, e outras das que quizáis vos fale n' unha conferencia próusima.

IX.—O Dereito. Xueces e Notarios

O noso Dereito está en gran parte sin estudar. Ben é certo que agora comézanse a intresar os estudiosos pol-as costumes, pro salvando algún qu'outro traballo (cursos de Rodrigo Sanz e Martínez Sueiro) hai n-os outros ou moita verba sin xugo, ou moita curialada sin pensamento, sin ideal. Hai qu' estudar ben a nosa vida, as nosas miserias y-o noso carácter antes de meterse pol-as pozas a dar leis pra Galicia.

Pro, a máis d' eso, temos (en razón dereita c-o idioma) o problema da adiministración da Xusticia. Non me refiro agora a él máis que n' un aspecto. ¿Vosoutros asistichedes a algún xuicio oral? Boeno, pois ô declarar os testigos veriades como era assolutamente imposible unha intelixencia antr' os preguntantes y-eles. Ese feito é revelador de duas inxusticias:

1.ª Inxusticia que resulta d' eisixir qu' entenda o castelao e conteste n' él un suxeto a quen o Estado non facilitóu escola pra que dependese.

2.ª Inxusticia de non eisixir o Estado ós seus funcionarios (xueces, notarios, etc.), que conozan o verbo en qu' a de formular o seu pensamento, a sua voluntá o pobo ond' eses empregados exerzan os seus cargos.

E non val decir que a tradución amaña

a custión, porque aparte de qu' os Maxis-
trados en xeneral son tan finchados e pre-
suntosos que non lles cabe n-a canteira
qu' un home a quen eles non entenden,
non-os entenda a eles, a tradución literal
non serve pra espresar con xusteza o pen-
samento y-a vontade.

Amigos d' a fala: qu' os nosos xueces e
notarios, sepan o galego, é o menos que
podemos pedir, si han de ser garantía de
xusticia e de fidelidade.

X.—O arte. A música galega

O que sucede cos nosos problemas n-a ciencia e n-o arte, canto fixeron os nosos vellos está esquecido; do padre Feijó e d'outros moitos xa cuasi nada sabemos; de Concepción Arenal e de Rosalía logo no nos quedarán máis —a iste paso— qu' os nomes y-as estatuas; a produción sobre dos foros (por exemplo) está enterrada de todo, hastr' o punto de que soyo n-unha ou duas bibliotecas s' atopan as fontes antigas qu' é necesario ler ben pra encarrilar o problema n-a hestoria do mundo, n-a evolución da propiedade e resolvel-o xustamente.

En fin, pra qué cansarvos s' estou facendo indicacións nada máis: vós ca vosa cultura ben sabedes a que extremos chegamos n-este orde.

E o mesmo pasa n-o arte. ¿N' é verdade qu' eiquí, en Santiago mesmo, hastra que viñeron Murguía e López Ferreiro, e despois un que n' é galego, Lampérez, tivemos enterrado, feito unha escombreira, un pazo dos máis groriosos do sigro XII, quizáis o máis importante d' Europa?..... O Pórtico da Gloria consérvase ben porque está ond' está, senon ¿qué sabemos ó que d' él fora?...

¿E qué decir do menosprecio feito da nosa música? A primeira vez qu' oín cantar

n' un teatro «Negra sombra»... foi n-o Real de Madrí a un coro catalán. N-a música, gracias á intervención d' o gramófono, últimamente comezamos a olvidal-o todo e non samente pol-as señoritas n-os pobos, senon as mozas d' as aldeas que cantan o

Tápame, tápame

e as peteneras segando na herba, c' un xeito de todol-os demos. ¡Qué grandeza, qué maxestá, qué misterio o do noso *a-la-lá* solene, lento, soave, cantado por un coro de mozas e mozos ô anoitecer cando as sombras borran os contornos!.. ¡Ouíno moitas veces, cando mozos e mozas volvían do traballo envoltos n-as pirmeiras sombras da noite, e parecíame o *a-la-lá* un cantar sempre novo, un hino que saía da entrana mesma da terra encantada e que o ceu s' aniñaba pra escoital-o n-o silencio da escuridade y-envolveito n-as sedas da brétema.....

Hemos loitar pol-o renacemento da música —qu' é o linguaxe da y-alma n-os momentos subrimes— e alentar e axudar ôs coros com' o de Feijó, y-a todal-as masas corales de Galicia pra que traballen por ese renacemento, máis ben con festas populares, que con refinamentos d' academia afogados n-as catro paredes d' un salón.

XI.—A crisis da nosa poesía

Un dos resultados máis craros do abandono do idioma galego, é a falla de poetas de nervo, de freba, de alma que n'él escriban. O poeta castelao Díaz Canedo díxom' un día que n' era posibre desenvolvemento poético en Galicia hoxe, porque a poesía soyo frorece n-o idioma que se falou e oíu falar dend' o berce; e dándose en Galicia o caso de qu' as xentes chamadas cultas, prescindisen e desterrasen da casa o galego, non habían estas despóis de moldear en galego as suas espresións poéticas, e si outra cousa fixesen, sería paródea, afeutación, poesía sin soltura, sin aas... Total: n-o idioma que non se fala dend' o berce —por moi perfeuto que sexa— non se formula o sentir y-o pensar poético.

¿Comprendedes agora tod' a probeza da nosa poesía n-os últimos tempos? Ben sei qu' o movemento d' os Precursores produxo grandes figuras, coma Curros e Pondal—deixando aparte a Rosalía qu' é unha figura úneca, xigante, de valor mundial y-eterno.

De todas maneiras, comparade a produción galega dos últimos vinte anos, ca de Cataluña... e por moi patriotas que sexamos (eu creo qu' o pirmeiro deber do patriota é decir a verdá e non enganar os máis y-a sí mesmo pintando realidade que n' eisis-

te) hemos de desistir da comparanza, porque n' é posibre a de valores efeutivos con outros pouco menos que imaxinarios. Refírome, enténdase ben, a nosa produción en galego, e sosteño qu' é proporcional ô que o falamos, quedando cuasi reducida as cantigas sempre vellas e sempre novas dos mozos das nosas aldeas, as loitas en verso antr' os mesmos d' arredor da regueifa, e as poesías inxelas d' algún doído emigrante que de pe sobr' a popa

d' un aleve negreiro vapor,

como cantou o poeta, volv' os ollos y-o corazón o fogar, sinte unha sacudida d' emoción n-a espiña, sáltalle n' o peito o corazón e protesta e brASFEMA e cai ferido d' amor imenso a terra d' onde a inxusticia o vota... e sinte que lle rozan a testa as aas d' unha anduriña, e cántalle amores e lembranzas pra qu' a leve ô fogar a ond' él quizáis non poida volver...

XII.—Ramón Cabanillas

Dase o caso n-os momentos máis tristes e máis propios pro resurximento de que aparece un home superior, enfermo d' hipertrofia d-o corazón, que sinte n' él todol-os dores da patria, e adoecido vólvese a multítú, e unhas veces chamâ con tenruras de pai, e chega a arrodillarse diant' ela non pra idolatral-a, senon pra pedirle qu' o oya, que volva en sí, que non se deixe morrer n-o colo imbécil d' a louvanería..... E se con cariño non consegue despertal-a, revólvese, brangue a tralla, crúzall' a cara, sacúdea, insulta, faina sangrar, dall' a ulir amoníaco... Se con eso despertón, volve a acariñal-a e a estimulal-a ô traballo, â vida gloriosa, â loita... Pro se non desperta aínda, ruxirá o poeta espantosamente, martirizará e será mártir, entrará n-a casa qu' arde pra sacar no colo ôs que dormen e entrará ruxindo, e brasfemando, e abrasado pol-as lapras, chegará siquera hastr' o berce dos nenos, saltará con eles pola ventá, dará dez pasadas cego e morrerá..... pr' os nenos viven... o mañá está salvado.

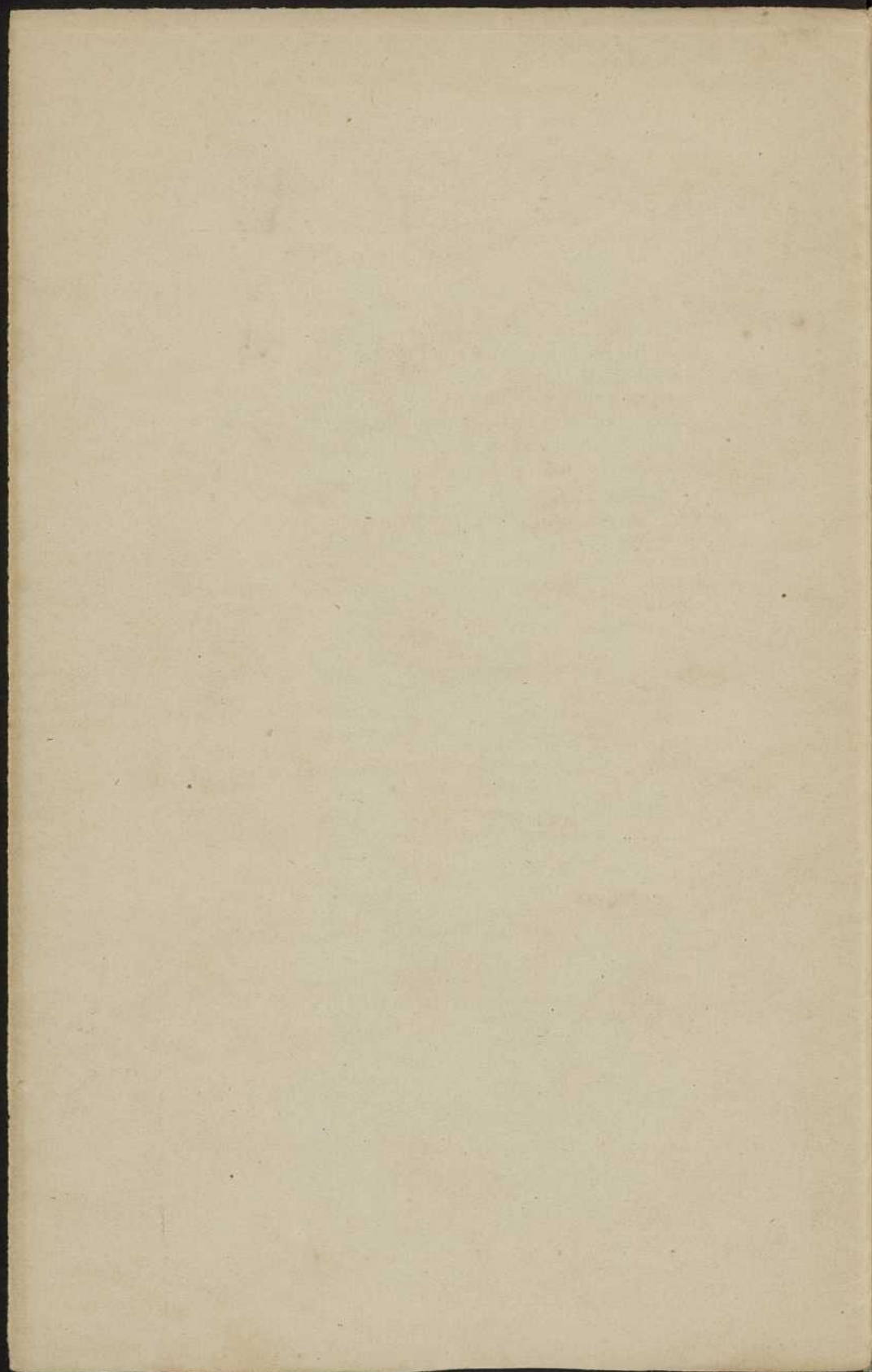
Eses milagres no nos fai somentes—nin siquera principalmente—o saber, senon o querer. E máis: os sabíos fríos, que pensan qu' o saber sin corazón sirve pra algo trascendental (cando sóilo é fonte de refinados egoísmos) rexuban a eses homes, e din

que se contradixeron, que non foron si-
loxismos ambulantes, obedentes a unha ló-
xica académica e sin corazón que nada ten
que ver ca vida.

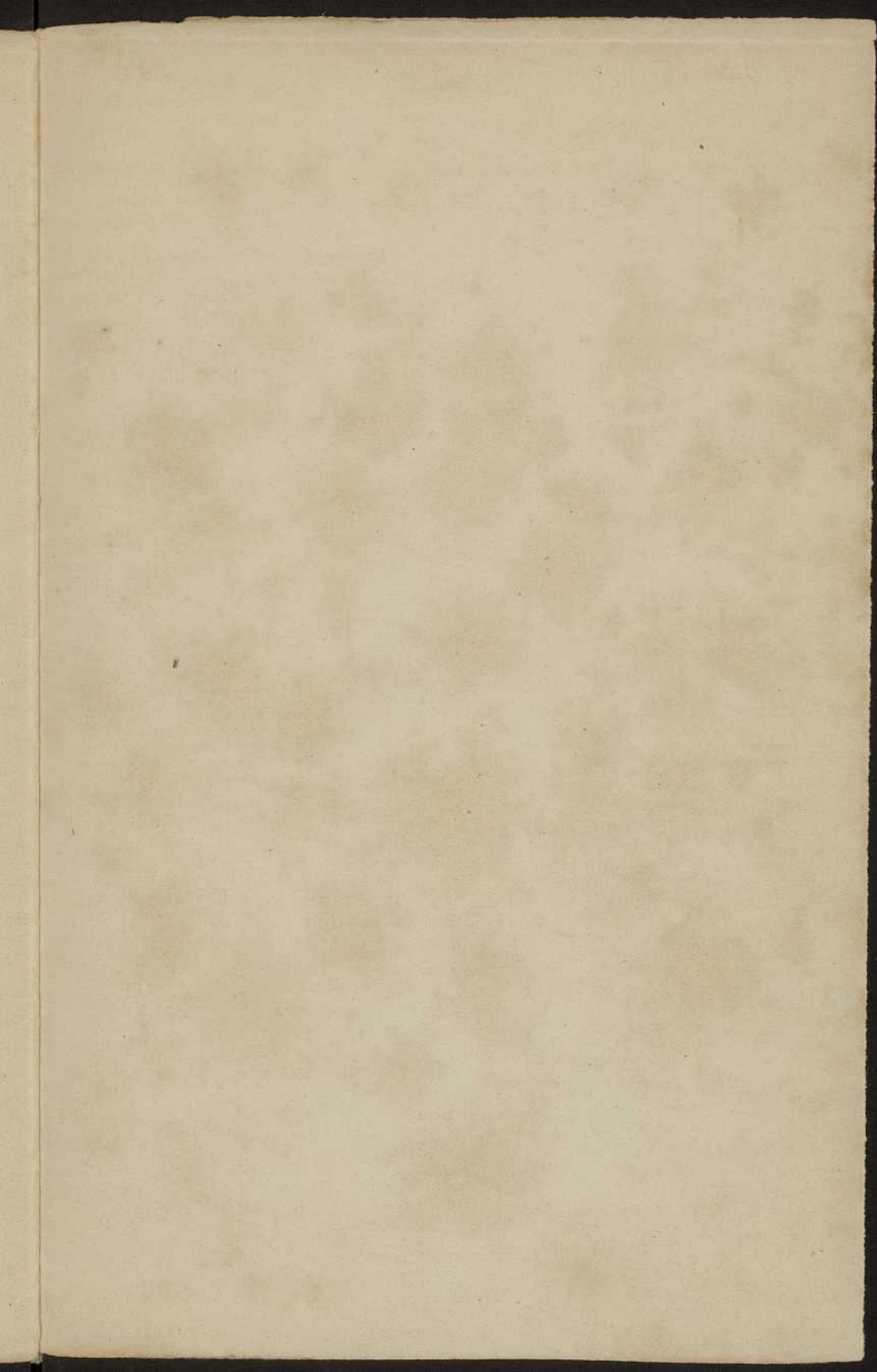
Eso dixeron do gran español (pai de to-
do o noso renacemento) Xaquín Costa.

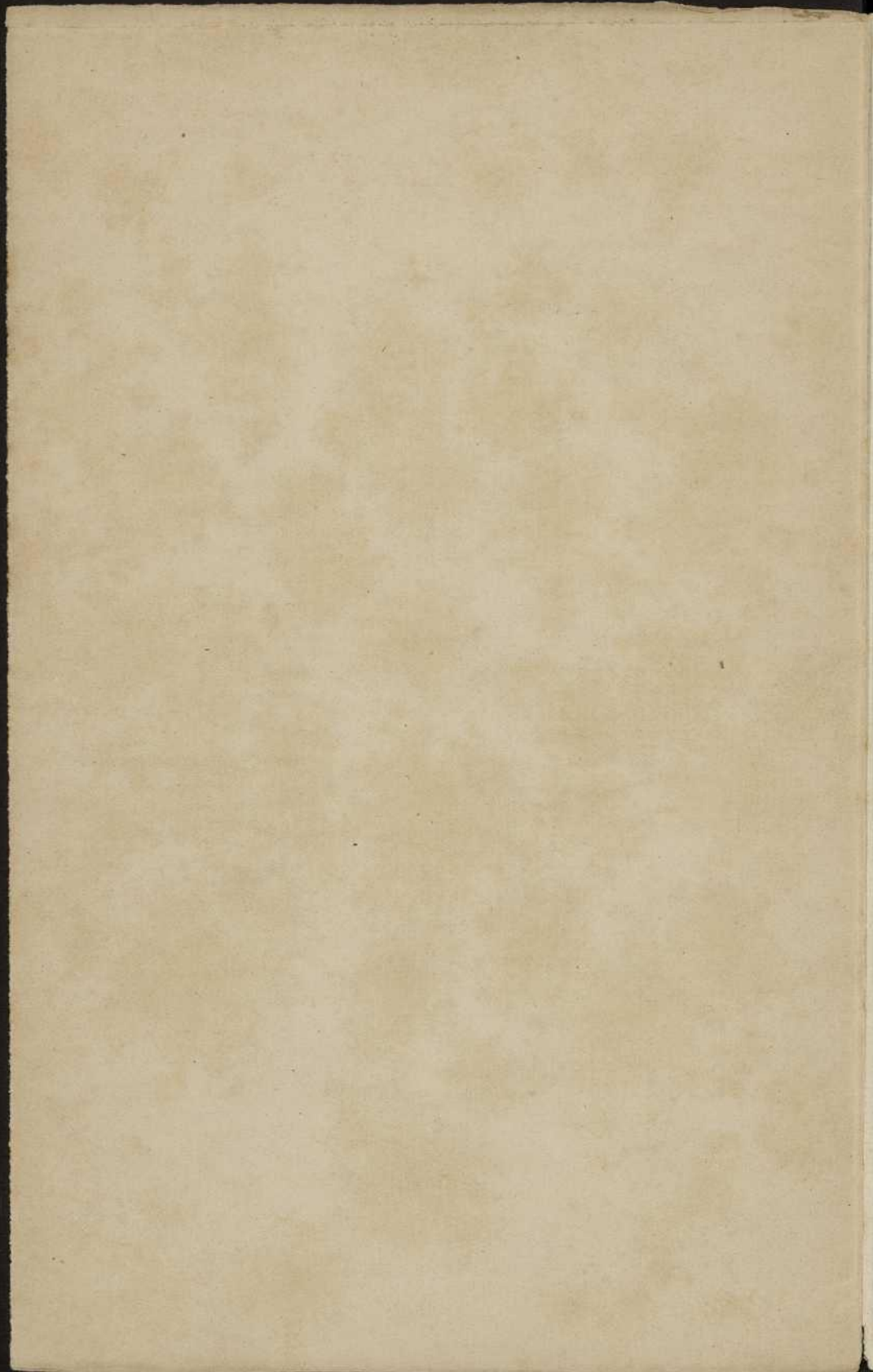
Nós temos tamén o noso home. Non é
un sabio, é un poeta, un enorme poeta tan
grande coma Curros, e ca ventaxa de
qu'os seus versos, toman as formas que
usan os grandes vates do mundo latino:
Guerra Xunqueiro, Rubén, D' Anunzio.

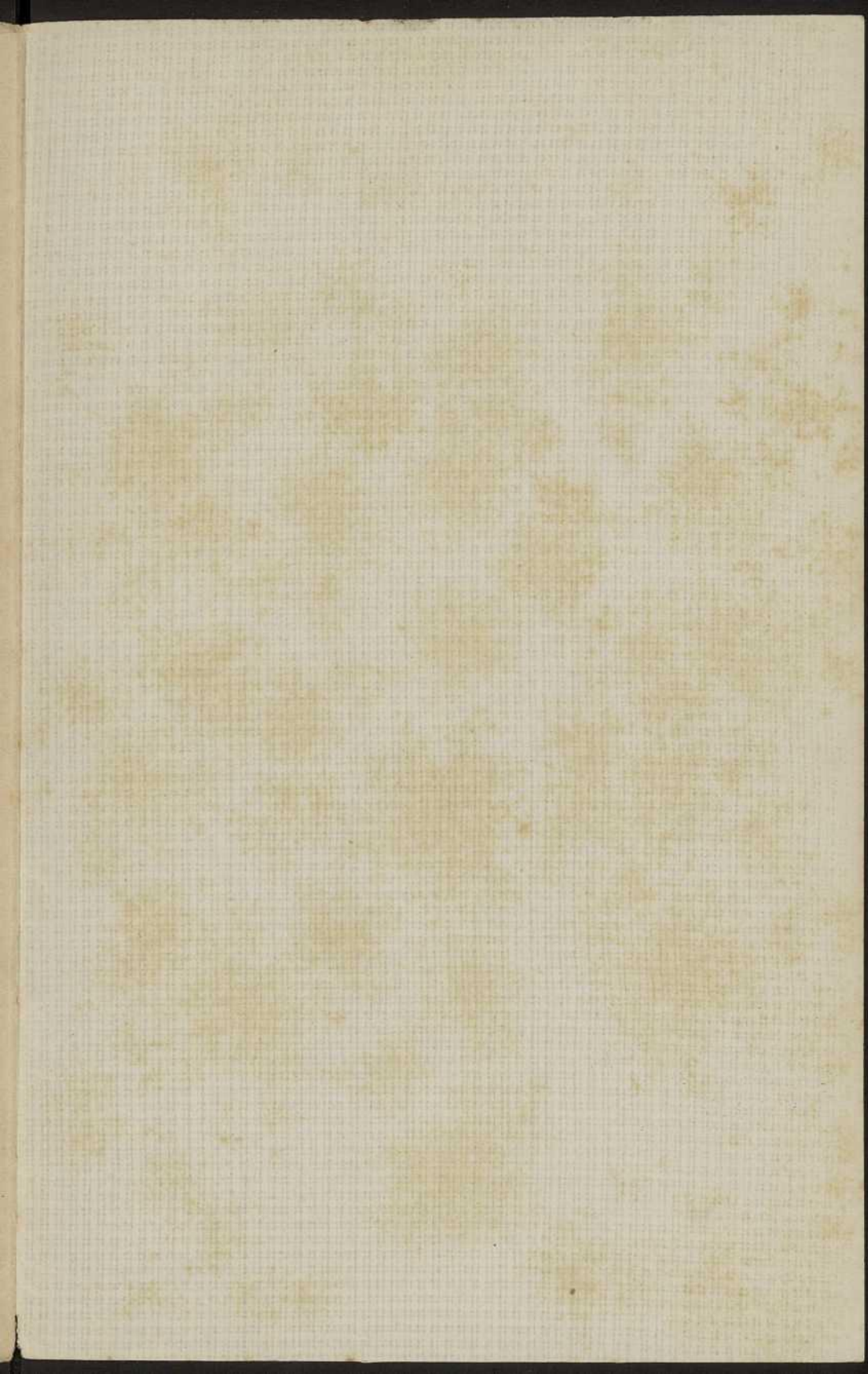
Cabanillas é o cardíaco que ven á remo-
ver (supricando, mallando, escarnecendo) a
nosa apatía, a espertarnos do sono mor-
tal. Hémoslo poñer por cabeza d' este mo-
vimento, que si percisa moito estudió e
moito sacrificio, ten as suas raíces n-o cora-
zón — onde nacen os versos fortes, e alti-
vos, y-os pianos y-amorosos de Cabanillas
que todos manan da mesma fonte.—Estas
sacudidas levan sempre diante un vate, un
profeta, un rebelde (un tólo din as xentes
porque predica ós que dormen) que loitan-
do ca disgracia, ca cólera dos podrosos
qu' embisten n' él com' o mar n-os baixos,
co sono dos medianos qu' o abandonan, e
e' a probeza d' os probes que non s' atre-
ven, vai pol-a terra asovallada aturuxando;
pra ese poeta, qu' é o noso guía, e pra Villar
Ponte (o promovedor que lle sigue n' este
movimento) así como pro gran Aurelio
Ribalta, e pra Rodrigo Sanz (os nosos
mestres y-os nosos Quixotes) acabo pedín-
dovos de voción y-aprauso.

F-6530

Biblioteca